

Het stelsel, de rechter en de fouten

Stijn Franken

Het optimisme van Ybo

Onlangs heeft Ybo Buruma laten optekenen dat hij daar wil zijn waar het raderwerk van de geschiedenis draait.¹ Dat is hem als hoogleraar straf(proces)-recht aardig gelukt. Op belangrijke momenten in de recente geschiedenis van de strafrechtspleging speelde hij een voornamelijk rol. Hij was bijvoorbeeld betrokken bij het onderzoek van de Parlementaire enquêtecommissie opsporingsmethoden, hij was adviseur van advocaat-generaal Posthumus die de opsporing en de vervolging in de zaak van de Schiedammer parkmoord evalueerde en hij was voorzitter van de toegangscommissie van de Commissie evaluatie afgesloten strafzaken. Bij de vaststelling van een crisis in de opsporing in de jaren negentig van de vorige eeuw, en later bij onderzoeken naar dubieuze en onjuiste veroordelingen stond Buruma dus niet aan de zijlijn, maar was hij een actieve speler. Die vaststelling verraadt niet alleen een enorme werkkraft, maar ook een grote betrokkenheid bij het wel en wee van de praktijk van de strafrechtspleging.

Zijn ervaringen met uitwassen in de praktijk hebben van Buruma geen cynicus gemaakt. Hij is in voorkomende gevallen kritisch, op opsporingsambtenaren, vertegenwoordigers van het openbaar ministerie en rechters. Maar tegelijkertijd straalt hij in zijn publieke optreden en in zijn wetenschappelijke productie een schier onuitputtelijk en diep geworteld optimisme uit, en benadrukt hij dat er geen reden is tot fundamentele twijfel over het systeem en de praktijk. Kenmerkend daarvoor is, dunkt me, een passage in het eerste jaarverslag van de Commissie evaluatie afgesloten strafzaken, dat in februari 2007 werd uitgebracht:

“De ervaringen van de CEAS waarop aan het eind van het eerste kalenderjaar van haar bestaan kan worden teruggekeken zijn beperkt. De toegangscommissie is van oordeel dat het aantal aanvragen is meegevallen. Dat is van belang gezien de mate waarin het vraagstuk van mogelijk onterechte veroordelingen tot de verbeelding van velen spreekt. Veruit de meeste van de 26 zaken die onder de aandacht van de commissie zijn gebracht, kwamen evident niet in aanmerking voor nader onderzoek. De maatschappelijke onrust over deze materie staat zo gezien niet in verhouding tot het aantal gevallen dat vragen oproept”.

1 Y. Buruma, *Advocatenblad* 2011, p. 19.

De wetenschapper Buruma heeft zich in vergelijkbare zin uitgesproken, in een belangrijk essay dat het sluitstuk vormde van zijn lidmaatschap van de redactie van *Delikt & Delinkwent*. Daarin geeft hij een overzicht van de hem bekende zaken waarin sprake is van een onterecht gebleken veroordeling of van een veroordeling waarover met reden twijfels zijn blijven bestaan:²

“Het gaat dus niet om grote aantallen, maar er bestaat een tamelijk wijd verbreid idee dat er nu veel meer onterecht of dubieuze veroordelingen zijn dan vroeger. En hoewel sommigen van zaken die als dubieus te boek staan met grote stelligheid beweren dat er onrecht is geschied, is het werkelijk te snel geconcludeerd als men de 13 dubieuze zaken met evenzoveel onterechte veroordelingen gelijk zou stellen”.

Deze opvatting kan niet los worden gezien van zijn vertrouwen in het stelsel van strafvordering. Dat bevat zijns inziens allerlei waarborgen om gemaakte fouten op te vangen.³ Een kritische opsporingsambtenaar, een waardig vertegenwoordiger van het openbaar ministerie of een competente rechter spoort die fouten op, en voorkomt daardoor in de regel dat ongelukken in de vorm van onterechte veroordelingen gebeuren.

Buruma weet dat ik een minder rooskleurige kijk op de strafrechtspleging heb. Die houdt onder meer verband met enkele grondtrekken van het systeem zoals zich dat in de praktijk openbaart. Het grote vertrouwen in de juistheid en in de volledigheid van de schriftelijke verslaglegging van strafrechtelijk onderzoek is daarvan een voorbeeld.⁴ Bovendien doen ontwikkelingen in het stelsel, zoals de introductie en de uitwerking van het voortbouwend hoger beroep, naar mijn overtuiging afbreuk aan de mogelijkheden fouten te corrigeren. Daarnaast speelt de werkdruk een rol, die onvermijdelijk een negatieve invloed heeft op de kwaliteit van de strafrechtspleging.⁵ En tot slot is er de observatie dat het uiteindelijk van de kwaliteit van de (professionele) deelnemers aan het strafproces afhangt of de pretentie kan worden volgehouden dat het systeem voldoende waarborgen bevat om te voorkomen dat meer dan incidenteel mensen onterecht worden veroordeeld. Daarover heb ik in mijn oratie al uitgesproken dat het (noodzakelijke) vertrouwen in hen die een rol spe-

2 Y. Buruma, ‘Vertrouwen in de strafrechtspraak. Een essay na een onrustbarend jaar’, *DD* 2011, 1.

3 Zie bijvoorbeeld Y. Buruma, ‘Onschuldig!’, *DD* 2005, 68 en Y. Buruma, ‘Betrouwbaar bewijs’, *DD* 2009, 23.

4 A.A. Franken, ‘Regels voor het strafdossier’, *DD* 2010, 24. Zie voorts voor kritiek op de (regels voor en de praktijk van) verslaglegging van het onderzoek ter terechtzitting P. van Kampen, *Papieren werkelijkheid. Het zittingsproces-verbaal in strafzaken* (oratie Utrecht), Den Haag: Boom Lemma 2011.

5 Zie daarover bijvoorbeeld R.E. de Winter, ‘Kees Lood v. the Netherlands’, in: P.D. Duyx & P.D.J. van Zeben (red.), *Via Straatsburg* (Myjer-bundel), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2004, p. 45-47.

len in het strafproces niet...
reus-generaal bij de Hoge
van de rechtspraak, in 200
ven?

“Ten tweede ligt aan het
de rechterlijke macht [...]
van het hoogste niveau
voor het vele werk dat
gen dagelijks wordt ge
macht, met name door
geheel aan dit idaalbe

Juist over het functioneren
lopen jaren eveneens b
blicaties vormt het on
optimistisch beeld dat
valt.

Het systeem en de m

Groenhuijsen heeft g
die zijns inziens -
voor foute besliss
wordt toegekand
(b) de wijze waan
gegaan met de m
ooggetuigen; (c)
riaal en voor alle
vrijheid van de
riaal; (e) de beper
restrictieve hant
ge in het stand
voor degenen
pleging bezigt

6 A.A. Franken
7 Advies van
den over
februari 20
8 M.S. G
2008 d

len in het strafproces niet moet doorschieten.⁶ De president van en de procureur-generaal bij de Hoge Raad hebben, voor zover het gaat om de kwaliteit van de rechtspraak, in 2004 een in dit verband relevante waarneming beschreven:⁷

“Ten tweede ligt aan het rapport de onuitgesproken gedachte ten grondslag dat de rechterlijke macht [...] uitsluitend bestaat uit goed geoutilleerde professionals van het hoogste niveau met een brede ervaring. Met alle respect en waardering voor het vele werk dat – naar ons uit eigen wetenschap bekend is – in alle geledingen dagelijks wordt gedaan, moet toch worden opgemerkt dat de rechterlijke macht, met name door de financiële beperkingen waaraan zij is onderworpen, niet geheel aan dit ideaalbeeld kan voldoen”.

Juist over het functioneren van de strafrechter heeft Ybo Buruma zich de afgelopen jaren eveneens bij herhaling kritisch uitgelaten. Een aantal van die publicaties vormt het aanknopingspunt voor een nadere beschouwing over zijn optimistisch beeld dat het met het aantal onjuiste veroordelingen wel meevalt.

Het systeem en de rechter

Groenhuijsen heeft zes kenmerken van de strafvorderlijke praktijk benoemd die zijns inziens – zeker in onderling verband – het systeem kwetsbaar maken voor foute beslissingen van de rechter:⁸ (a) het gevaar dat teveel gewicht wordt toegekend aan een bekentenis van de verdachte in het vooronderzoek; (b) de wijze waarop in de opsporingspraktijk en in de rechtspraak wordt omgegaan met de regels voor een betrouwbare herkenning van verdachten door ooggetuigen; (c) de gebrekkige aandacht voor ontlastend onderzoeksmateriaal en voor alternatieve scenario's (tunnelvisie); (d) de vrijwel onbegrensde vrijheid van de rechter in de selectie en de waardering van het bewijsmateriaal; (e) de beperkte mogelijkheden tot herstel van rechterlijke fouten door de restrictieve herzieningsregeling; (f) de positie van de niet-juridisch deskundige in het strafprocesrecht. Die kwetsbare kanten zijn inderdaad herkenbaar voor degenen die zich in de wetenschap of in de praktijk met de strafrechtpleging bezighouden.

6 A.A. Franken, *Voor de vorm* (oratie Utrecht), Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2004.

7 Advies van de president van en de procureur-generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden over het *Interimrapport Fundamentele Herbezinning Nederlands Burgerlijk Procesrecht*, 27 februari 2004, p. 2.

8 M.S. Groenhuijsen, 'Deskundigen in de aanval. Het strafrecht in de verdediging?', *DD* 2008, 65.

Tegelijkertijd moet worden vastgesteld dat de opsomming van Groenhuijsen niet limitatief is. Het stelsel is in meer opzichten fragiel. De gebrekkige verslaglegging van het (opsporings)onderzoek, bijvoorbeeld, is hiervoor al aangestipt. Schuyt heeft bovendien, geïnspireerd door een boek van Scott Turow over Amerikaanse doodstrafzaken, gewezen op de gevaren voor een adequate waarheidsvinding die samenhangen met mogelijkheden tot *dealing and wheeling* door medeverdachten en medegedetineerden en met de *emotionalism of grave crimes*.⁹ Het eerste risico heeft in Nederland niet in de weg gestaan aan de introductie, in rechtspraak en in wetgeving, van de kroongetuige. Het tweede risico past maar moeilijk in het beeld dat bij voorkeur wordt geschetst van (en: door) degenen die professioneel bij de strafrechtspleging zijn betrokken, te weten dat zij zich door de ratio laten leiden en dat zij in staat zijn afstand te bewaren tot de emoties die in sommige zaken onvermijdelijk een grote rol spelen. Dat wordt onder meer tot uitdrukking gebracht in de stelregel dat de rechter uit hoofde van zijn aanstelling wordt vermoed bestand te zijn tegen externe invloeden, zodat bijvoorbeeld massale mediabelangstelling geen gevolgen heeft voor de berechting.¹⁰ Bij de realiteitswaarde van een regel als deze kunnen de nodige vraagtekens worden geplaatst. In de Nederlandse zaken die bekend zijn geworden als rechterlijke dwalingen, waren in elk geval schokkende delicten voorwerp van onderzoek. De mediabelangstelling voor die zaken was ook groot. Afstandelijke rationaliteit in de oordeelsvorming blijkt dan veeleer een vrome wensdroom te zijn dan een in de praktijk geworteld ervaringsgegeven.¹¹

De pretentie is niet een uitputtend overzicht te geven van specifieke elementen van de strafvordering die haar kwetsbaar maken voor fouten. Het gaat mij op deze plaats erom dat deze systeemkenmerken – naar ik vermoed: vrij algemeen – zullen worden herkend als valkuilen voor een juist rechterlijk oordeel, en dat het in de praktijk desondanks nu en dan mis kan gaan. De focus verschuift door die observatie enigszins van het systeem naar de professional. Juist over de rechter als professional heeft Buruma zich, zoals gezegd, herhaaldelijk uitgesproken. Hij heeft bijvoorbeeld in het hiervoor al geciteerde essay de kritiek op en het ogenschijnlijk afnemend vertrouwen in de straf-

9 C.J.M. Schuyt, 'Rationaliteit en emotie in schokkende strafzaken: een Amerikaans voorbeeld', *DD* 2003, p. 1073-1079, naar aanleiding van Scott Turow, *Ultimate Punishment: a lawyer's reflections on dealing with the death penalty*, New York: Farrar, Straus and Giroux 2003. Verschillende van de door Groenhuijsen geschetste kwetsbare kanten van de Nederlandse strafrechtspleging – zoals de valse of afgedwongen bekentenis, de slordige praktijk van de identificatie door ooggetuigen en tunnelvisie – komen reeds in de analyse van Turow voor. Daaruit kan de voorzichtige conclusie worden getrokken dat die risico's niet specifiek zijn verbonden met een bepaald stelsel van strafvordering.

10 Zie bijvoorbeeld HR 1 februari 2005, *NJ* 2006, 421 (SE Fireworks).

11 Die les wordt ook door andere disciplines aangereikt. Zie bijvoorbeeld E. van Dijk & M. Zeelenberg, 'De (ir)rationaliteit van de beslisser', in: W.L. Tiemeijer e.a. (red.), *De menselijke beslisser. Over de psychologie van keuze en gedrag*, Den Haag/Amsterdam: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid/Amsterdam University Press 2009, p. 25-46.

rechtspraak gebaseerd op
voor de vraag of

"Het lijkt erop dat het
woord te geven aan
de markt moet worden
intussen lijkt de
wen dat individuele
oordeelen".

Buruma schetst een beeld
en weer geïnteresseerd
gen. Eerder heeft hij
rechtspraak, waarbij
De goede mediabelangstelling
zelf om het gerecht te
van onpartijdigheid
om sterke mediabelangstelling
de rechtspraak te
kennen dat het oordeel
persoonlijkheidsaspecten
gebleven.¹²

Een korte tijd geleden
goed rechtvaardig
aandacht die de rechter
elk geval dat de rechter
rechter in de praktijk
is niet vanzelfsprekend
het antwoord op de vraag
coherent op te stellen
de rechter oordeelt
hoe dan ook de rechter
van de feiten en de
kunnen het oordeel
factor in het oordeel

Maar juist over de rechter
nen juristen

- 12 Buruma
13 Y. Buruma
rechter
14 P. Ingels
15 E. van
16 Zie de
Zeiland

rechtspraak gekoppeld aan het veranderde zelfbeeld van de rechter die zich voor de vraag ziet gesteld wat een 'goede rechter' is:¹²

"Het lijkt erop dat rechters nu het vertrouwen missen om daarop een eigen antwoord te geven. Als willekeurige subjecten van de krachten van de democratie en de markt wachten ze op de instemming van hun publiek en hun 'klanten'. Maar intussen lijkt dat publiek steeds meer aarzeling te hebben erop te kunnen vertrouwen dat individuele magistraten concrete zaken rechtvaardig en juist zullen beoordelen".

Buruma schetst het beeld van de rechter als een onzekere dienstverlener, heen en weer geslingerd tussen organisatorische eisen en populistische verwachtingen. Eerder heeft hij al gewaarschuwd voor het gevaar van een bloedeloze rechtspraak, waarin het de rechters ontbreekt aan zichtbare persoonlijkheid.¹³ De goede rechter heeft in Buruma's opvatting voldoende vertrouwen in zichzelf om het gezag uit te stralen dat nodig is om – binnen de juridische kaders van onpartijdigheid en deskundigheid – autonoom te oordelen. Dat vraagt om sterke rechters die niet bang zijn zich uit te spreken. Voor het gezag van de rechtspraak is het, zo heeft ook Ingelse benadrukt,¹⁴ van belang te onderkennen dat het in het proces en in de uitspraak aankomt op de persoon en de persoonlijkheid van de rechter. Die opvatting is echter niet onweersproken gebleven.¹⁵

Een korte verhandeling als deze is niet geschikt voor een uiteenzetting over goed rechterschap, zo ik die al zou kunnen geven. De meerwaarde van de aandacht die Buruma en Ingelse vragen voor de persoon van de rechter is in elk geval dat een plaats wordt ingeruimd voor de subjectieve inbreng van de rechter in de waardering van de feiten en in de interpretatie van het recht. Dat is niet vanzelfsprekend in een rechtscultuur waarvan het uitgangspunt is dat het antwoord op de vragen die de rechter worden voorgelegd in het recht, als coherent systeem, kunnen worden gevonden.¹⁶ Een persoonlijke stempel van de rechter op de te nemen beslissing past daarin niet. Dat zal in veel gevallen hoe dan ook niet duidelijk zichtbaar zijn. In veel zaken zal over de vaststelling van de feiten en de uitleg van de relevante regels immers weinig discussie kunnen bestaan. De persoon van de rechter is dan inderdaad geen relevante factor in het proces en voor de uitkomst van de strafzaak.

Maar juist in moeilijke zaken – waarin het bewijs mager is, een onontgonnen juridisch terrein wordt betreden of de maatschappelijke en publicitaire

12 Buruma 2011, p. 3.

13 Y. Buruma, 'Rechtspreken in de dramademocratie', *DD* 2006, 77. Zie ook Y. Buruma, 'De rechtsstaat in de knel tussen populisme en absolutisme', *DD* 2009, 73.

14 P. Ingelse, 'Rechter: tussen persoon en instituut', *NJB* 2010, p. 1962-1968.

15 E. van den Emster, 'Rechterschap', *NJB* 2010, p. 2597.

16 Zie daarvoor de beschrijving van zelfbevestigende rechtspraak in I. van Domselaar, 'Zelfbevestigende versus ontregelde rechtspraak', *NJB* 2011, p. 1032-1039.

druk groot is – kunnen het verloop van de procedure en de inhoud van de rechterlijke uitspraak wel degelijk in beslissende mate worden beïnvloed door degene die tot oordelen is geroepen. Dat lijkt me een onvermijdelijke vaststelling te zijn, die inherent is aan oordeelsvorming. De advocatuurlijke wijsheid dat de raadsman moet weten welke rechter hij in een bepaalde zaak treft, sluit daarop aan. Het kan voor de raadsman inderdaad zinvol zijn bij de stijl en de inhoud van zijn optreden rekening te houden met de persoon van de rechter.

Bij die stand van zaken is duidelijk wat een kernprobleem is van een stelsel dat, zoals het Nederlandse, in vergaande mate is gebaseerd op het vertrouwen dat wordt gesteld in degenen die professioneel verantwoordelijk zijn voor zijn legitieme functioneren.¹⁷ Niet elke rechter beantwoordt aan de hoge kwaliteitseisen waarvan het systeem uit gaat. Daarin is de rechter overigens niet uniek: ook voor bijvoorbeeld vertegenwoordigers van het openbaar ministerie en raadslieden geldt dat zij niet per definitie in staat zijn steeds weer hoge kwaliteit van werk te leveren. Opzienbarend is dat allemaal niet. Natuurlijk zijn er slecht voorbereide rechters die van het straf(proces)recht niet veel hebben begrepen en die niet de indruk wekken serieus met waarheidsvinding bezig te zijn. Het is evident dat het risico op onjuiste veroordelingen toeneemt, indien zij zich over een strafzaak buigen.

De fouten

Groenhuijsen heeft nuchter vastgesteld dat een foutloos werkend systeem nergens bestaat en dat ook niet de beoordelingsmaatstaf mag zijn.¹⁸ Fouten zijn onvermijdelijk, onterechte veroordelingen dus ook. Dat is zo. Rechterlijke dwalingen zijn daarbij niet alleen een uitvloeisel van de kwetsbare kanten van de Nederlandse strafrechtspleging. Zij zijn ook een gevolg van menselijk falen. Er is sprake van incidenten én van systeemfouten. Soms domineert het ene perspectief, dan weer het andere. Maar in alle zaken die worden geassocieerd met het fenomeen van rechterlijke dwalingen – zoals de Schiedammer parkmoord, de Puttense moordzaak en de zaken van Lucia de Berk en Ina Post – lag een combinatie van structurele zwakheden en tekortkomingen van professionals, waaronder rechters, ten grondslag aan de onterechte veroordeling. Het is steeds weer het een en het ander.

In zijn opstel over het boek van Scott Turow heeft Schuyt de geringe bereidheid bij de hoofdrolspelers van het strafstelsel om fouten te erkennen als (tiende en laatste) gevaar beschreven.¹⁹ Opmerkelijke reacties van vertegenwoordigers van de rechtspraak nadat een onjuiste veroordeling is vastge-

17 Vergelijk bijvoorbeeld C.H. Brants, 'Mag het volk ook meedoen? De leek en het Nederlandse strafproces', in: A.H. Klip e.a., *KriTies* (Prakken-bundel), Deventer: Kluwer 2004, p. 129-146.

18 Groenhuijsen 2008, p. 940.

19 Schuyt 2003, p. 1077-1078.

steld, zijn daarvan
raadsheren hebben
rechterlijke dwaling
systeem heeft grond
verantwoordelijke
onterechte veroorde
nen komen, wordt
gesproken.

In de bewering d
veroordelingen, on
famous cases, sch
kan ook te maken
tot de Commissie
den voor een
verband houden
pers en prof
veroordelingen
menhangen met
voor een bepa
de veroordeling
de niet afst
zogenoemde P
die hij over d
beeld van g
ge Raad in h
Aan het sta
Ongetwijfeld
bestaan aan d
kwetsbare ag
echter duid
die kleine, b
Het is onven
ten onrecht
teem met
dag. Soms h
geerd. D
Zaanse pub
vanzelfsp
om niet, a
systeem v

20 HR 20/01
21 Y. D.

steld, zijn daarvan volgens mij een manifestatie. De betrokken rechters en raadsheren hebben geen fout gemaakt, zo is inmiddels herhaaldelijk na een rechterlijke dwaling verkondigd. En ook: er is sprake van een incident. Of: het systeem heeft gewerkt, want de fout is toch hersteld. Het systeem noch de verantwoordelijke rechter valt kennelijk iets te verwijten. Hoe het dan tot de onterechte veroordeling – en het daarmee gepaard gaande leed – heeft kunnen komen, wordt wijselijk in het midden gelaten en blijft in elk geval onuitgesproken.

In de bewering dat het allemaal wel meevalt met onterechte en dubieuze veroordelingen, omdat niet meer zaken bekend zijn dan een kleine reeks van *famous cases*, schuilt mijns inziens hetzelfde gevaar. Dat die reeks beperkt is, kan ook te maken hebben met bijvoorbeeld de strenge criteria voor toegang tot de Commissie evaluatie afgesloten strafzaken en de beperkte mogelijkheden voor een succesvolle herzieningsaanvraag. Die constatering kan eveneens verband houden met het gegeven dat slechts een beperkt aantal wetenschappers en professionals in staat en bereid is zich te verdiepen in twijfelachtige veroordelingen en zich daarover met enig gezag uit te laten. En zij kan samenhangen met een platvloers gegeven als de interesse van een journalist voor een bepaalde zaak en de hardnekkigheid waarmee een als onjuist betitelde veroordeling in de media aan de kaak wordt gesteld. Onmiskienbaar zijn de niet aflatende aandacht van misdaadverslaggever Peter R. de Vries voor de zogenoemde Puttense moordzaak en de maatschappelijke verontwaardiging die hij over de veroordeling van twee mannen wist te mobiliseren, bijvoorbeeld van grote betekenis geweest voor de uiteindelijke beslissing van de Hoge Raad in herziening de zaak te heropenen.²⁰

Aan het einde van elke werkdag is een groot aantal mensen veroordeeld. Ongetwijfeld zal in de overgrote meerderheid van zaken geen goede reden bestaan aan de juistheid van die veroordeling te twijfelen. De combinatie van kwetsbare aspecten van het systeem en menselijke tekortkomingen maakt echter duidelijk dat het een illusie is te denken dat het – met uitzondering van die kleine, bekende reeks van beroemde zaken – eigenlijk altijd wel goed gaat. Het is onvermijdelijk dat aan het einde van elke werkdag weer meer mensen ten onrechte (lees: onschuldig) zijn veroordeeld. Een foutloos werkend systeem met foutloos opererende professionals bestaat immers niet, ook niet één dag. Soms kan die fout na instelling van een rechtsmiddel worden gecorrigeerd. Buruma's verwijzing in dit verband naar de zaken van de zogenoemde Zaanse paskamermoord en de Balpenmoord illustreert die waarheid.²¹ Maar vanzelfsprekend is zo een correctie niet. Uit die twee voorbeelden kan daarom niet, zoals Buruma lijkt te doen, de conclusie worden getrokken dat het systeem voorziet in voldoende waarborgen.

²⁰ HR 26 juni 2001, NJ 2001, 564, m.nt. Schalken.

²¹ Y. Buruma, 'Ongemakkelijke lessen van Lucia', DD 2010, 42.

De vaststelling dat onjuiste veroordelingen onvermijdelijk zijn en aan de orde van de dag, moet niet leiden tot moedeloosheid. Zij behoort wel aanleiding te zijn tot een voortdurende reflectie op het stelsel en tot kritische aandacht voor de professionals die daarin werkzaam zijn. Zij zou moeten aanzetten tot de door Loth omschreven waarheidsdeugden, accuratesse en oprechtheid²² en tegelijkertijd het besef moeten voeden dat niet alle rechters steeds weer aan die hoge maatstaven (kunnen) voldoen.

De Hoge Raad kan aan die meerledige opdracht, met inachtneming van de beperkingen die samenhangen met de aard van de cassatieprocedure, vorm geven. Omdat hij als geen ander in zijn wetenschappelijke en praktijkgerichte werkzaamheden is geconfronteerd met de gevolgen van onjuiste veroordelingen, voedt de nieuwe positie van Ybo Buruma de verwachting dat hij zijn stem in de Hoge Raad ook zal gebruiken voor een bijdrage aan de preventie en de reparatie van dergelijke fouten. Als ik me laat voeden door het hem kenmerkende optimisme, kan ik met een gerust hart uitspreken daarin vertrouwen te hebben.

²² M.A. Loth, 'Waarachtige rechtspraak', *RM Themis* 2010, p. 250-258.

Inleiding

Ybo Buruma heeft voor ons
ren. Waarom? Vooral omdat
is. Een vakgenoot die in de
Hij is productief, dingge-
lang. En zoals één van zijn
is een lijst die maar zelden
wel al zijn teksten zijn ge-
laat schijnen over de last
Schiedammer parlemar-
door de nuance, door de
weinig voorspelbaar, in
ties op één thema. In
Delinquent, die Ybo
uitspraak van het
gend kenmerk van
hij een voorsprong op
minoloog. Maar zelden
zien op hoeveel ten-
recht en biologie, in
dere opsporingen
vlakken tussen de
tie uit 1993 over de
beschikt over een
bijdrage aan de
sluiten bij een
verkennen om
dat wordt van

- Beide antwoorden
een ombudsman
de Ombudsman
& T. Koster
strafrecht
- 1 Y. Buruma
Lucas', p. 10
- 2 Y. Buruma